huve silmas peeti. Trubetskoi näib aga ülearuseks pidanud olevat linnaga erilist kapitulatsiooni sobitada. Ka Warnecke, kes sel otstarbel Vene laagrisse sõitis, ei suutnud asja parandada. 1656. a. novembri lõpul otsustas raad saatkonna tsaari juurde läkitada ja kodanikkude käest vabatahtliku maksuna 1000 taalrit Moskva sõidu kuludeks kokku korjata. Tõepoolest tuli vabatahtlikult ainult 35 taalrit sisse, 30 Suure ja 5 Väikese Gildi liikmeilt. Ka sunniteel raha sissekasseerimine ei annud paremaid tagajärgi. Lõpuks laenati puuduv summa kirikukassast. Saadikuiks Moskvasse määrati Warnecke ning Schlottmann ja esitati neile täppis instruktsioon. 30. III. jõudis saatkond Moskvasse, kuid põrkas siin alguses suurte raskustega kokku. Kristina privileegiumist tuli lasta teha täieline venekeelne tõlge; rahast oli saadikuil alatasa puudus, sest elu oli kallis ja altkäemaksu tuli ohtrasti jagada. Asja otsustamist aitasid venitada ka tartlaste liiga suured nõudmised, mis Vene võimudele liialdatud näisid olevat. Lõpuks kinnitas tsaar Aleksei 1657. a. oktoobris Tartu linnale privileegiumi, mis rahuldas suure osa saatkonna poolt esitatud nõudeist.

Aleksei Mihailovitši privileegium kinnitas kõige pealt 1646. a. *Corpus*'e ja peale selle terve rea teisi paremusi — õiguse endist viisi luteri usku tunnistada, millest keegi ei tohi Tartu kodanikke ära ahvatella, õiguse Novgorodi, Pihkva ja Petseri linnas ilma tollita kaubelda ja kaubareise Kaasani, Astrahani kui ka teistesse tsaaririigi kohtadesse ette võtta, õiguse välismailt, „mere tagant" võõraid kaupu sisse vedada, kuna Vene kaupmehed võisid ainult Tartu linnas, mitte aga maal kaubelda. Vene valitsus kohustus Tartu elanikke mitte vägivaldselt Venemaale viima, kuid lubama, et igaüks, kes ise tahab, sinna võib siirduda. Välismaalased võisid rae määruste järgi vabalt Tartu elama asuda ja sealt lahkuda. Aktsiisimaksust läks pool linnale, pool Vene valitsusele. Raehärrad, pastorid, kiriku- ja kooliõpetajad vabastati sõdurite majutamise kohustustest. Kodanikele kindlustati neile senini kuulunud majad, platsid, aiad ja muu varandus. Maarja kirik anti linnale tagasi ja kingiti talle (erilise käskkirjaga) mõned külad (Ülenurme, Tõrvandi, Uhti, vaestemaja jaoks — Reola); Jaani kirikule annetati Gertenite soo käest ära võetud Kärkna mõis. Paljud Tartu saatkonna poolt esitatud soovid jättis tsaar siiski tähele panemata või otsustas nad isegi vastupidises mõttes. Näit. jäid rahuldamata palved, et seniseile linnamõisaile antaks lisaks Puurmanni, Raadi ja Vasula mõis, „damit der raht und stadsbediente ihrer schweren ämbter halber ergetzlichkeit geniessen mügen", et iga linnas asuva maja kohta antaks lähedalolevaist küladest tükike põldu, arvestades linnaelanikkude vaesust ja halbu teenistusolusid, et linnale antaks rahalöömis-õigus, et Tartu kodanikke ei takistataks oma lapsi välismaile õppima saatmast j. m. Muu seas oli Tartu endale õigust palunud, et igale linnaelanikule lubatud oleks soovi korral ühes oma varandusega linnast lahkuda. Sellevastu otsustas tsaar, et Tartu kodanikud ei tohi ära minna, vaid peavad „igavesti Meie Tsaarliku Majesteedi kõrge kaitse alla jääma". Ka keelati valjude karistuste ähvardusel ära Venemaa vaenlastega avalikku või salajast kirjavahetust pidada. Nii ei läinud kõik Venemaa vastutulelikkusele pandud lootused kaugeltki täide. Pealegi osutus rahutuis sõjaoludes võimatuks kauplemise alal hangitud soodustusi täies ulatuses kasutada, sest läbikäimine välismaadega ja isegi teiste Liivimaa osadega oli tunduvalt takistatud. Ka 1658. a. lahtipuhkenud katk nõudis Tartult õieti palju ohvreid. Lõpuks olgu mainitud, et Vene võimude käsul a. 1656 ja 1658 Tartus elanikkude loendus ette võeti, mille tulemused juba ülal esitatud.

Tartu, lk. 82